

SZERKESZTŐK: HOCHBAUER GYULA
ÉS DR. KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

ALAPÍTOTTA ÉS SZERKESZTETTE (1906–1911):
DR. FEKETE ENDRE ÉS KISS BÉLA

• VERES EMESE GYÖNGYVÉR

ÜNNEPI MEGEMLÉKEZÉSEK NÉGYFALUBAN

„Jertek hazafiak, állítsunk emléket!
Megérdemlik tőlünk a dicső honvédek.
Véssük fel nevüket az elvázetteknek
Örök jelül a hazaszeretnek.
Hadd lássák utódaink, hadd lássa a világ:

Itt is vérben fürdött az arany szabadság.”

E sorokat Borcsa Mihály egykori bácsfalusi lelkész, Kossuth-futár írta az 1848-as véres karácsony 51 csángó áldozatainak emlékoszlopának felállításakor. A barcasági magyarság minden jelentősebb megmozdulását versbe öntötte, de soha nem feledkezett meg hétfalusi csángó népéről sem. Nem véletlen a vers folytatása sem:

„Hejh szegény csángó nép! A hány kősziklád van,

Mind dicső emlékek érdemid sorában.
Ismeretlen világ valál sokak előtt,
De ma ragyogóbb kor derül fejed fölött.
Szorgalmad, erkölcsöd, hű hazafiságod
„Hétfalú” nevére dicső fényt árasztott.
Veled isten karja, csak bátran előre,
Légy e kies tájon édes hazád őre!”
(Bácsfalú, 1889. nov. 5.)

A két versszak a március 15-i ünnepek kezdősorait is jelentették egyben, hiszen ahogy ez már évtizedek óta hagyomány, először Alsótömösön, a Magyarvár ormán elhelyezett emlékműnél, majd Hosszúfalu-Alszegen emlékeztünk meg az 1848/49-es forradalom és szabadságharc kitöréséről, és azokról, akik az akkori időkben hősiességgel álltak itt a Barcaságon a forradalom vérzivataros napjaiban, és küzdöttek elveikért, ideáljaukért, szabadságukért. A megemlékezéseken, amelyeket a négyfalusi RMDSZ szervezett, részt vettek a szövetség helyi és megyei képviselői, különböző felekezeti lelkészek, az iskolák diákjai és tanárai, a 059-es Zajzoni Rab István cserkészcsapat számos tagja, és igen sokan Brassó és Hétfalú településeiről, akik fejet hajtottak a hősök emléke előtt.

Először az alsótömösi emlékműnél tartottuk meg ünnepi megemlékezésünket, majd megkoszorúztuk

Hosszúfalu-Alszegen, az evangélikus lelkészi hivatal előtti Petőfi-szobrot, utána ünnepi főhajtás következett a Hosszúfalu-alszegi evangélikus temetőben a Csángó vértanúk emlékművénél. Az ünnepségeken beszédet mondott Géczy Gellért, Négyfalú RMDSZ-es alpolgármestere, Magyar Árpád, a Brassó megyei RMDSZ megyei tanácsosa, az ünnepi áhítatot Alsótömösön Korodi Levente türkösi evangélikus lelkésztől, Hosszúfalu-Alszegen pedig András József római katolikus paptól hallottuk.

Idén sem maradt el türkösi evangélikus templomban *A kicsik forradalma*, valamint a Zajzoni Rab István Középiskolában a *Verssel a szabadságharcért!* elnevezésű szavalóverseny, amelynek díjazottjai mindkét emlékhelyen elmondták díjnyertes versüket. Így szavalt Székely Anna és Kiss Tamás, a Zajzoni Rab István Középiskola két diákja, valamint Incze Anna, Szócs Antónia és Antal Zsolt, a George Moroianu Középiskola magyar tagozatának tanulója.

A tömösi emlékműnél igen sokan azt a kokárdát viselték, amelyeket előző nap a Barcasági Csángó Alapítvány székházában a nótázással egybekötött esten készítettek az egybegyűltek a négyfalusi RMDSZ Nőszövetségének szervezésében. A zenét Négyfalusi Trió biztosította, és ismét hallhattuk a Nefelejcs lányokat is

Az ideai közösségi megemlékezés új eleme volt a hétfalusi fúvóegyüttes szolgálata. Katona- és egyházi dalokat fújtak a koszorúk ünnepélyes elhelyezése alatt, zenével kísérték az ünnepelő közönség menetoszlopát Hosszúfalu-Alszegen, és zenei kísérettel szóltak a himnuszok is az emlékezések helyszínein.

A különböző helyszíneken egy szó újból és újból felcsendült: *szabadság*. Mi a szabadság? – hangzott a kérdés dalban, imában, versben, szónoki beszédben. S miközben az 1849-es csata helyszínén, a tömösi emlékműnél emlékezett, a szabadságról vívott harcra beszélt a Brassó megyei magyarság, az országúton éppen egy sor harci jár-

Március 15. Négyfaluban. Fotó: Bandi Emese

mű haladt el. E különös ünnepi mozzanat kapcsán idézzük Petőfi Sán-

dort: „Oh, szabadság, hadd nézzünk a szemedbe!”

• HOCHBAUER GYULA (SZERK.)

AZ ÉLET ÉLMÉNY AKKOR IS, HA NEM MINDIG RÓZSÁS

(Folytatás előző lapszámunkból.)

És azt mondta az orvos, hogy kérem, itt mindent lezárunk, és maguk mennek a tengerre! Úgyhogy ott kezdtem az első osztályt Konstancán. A tanító bácsi egy nagyon kedves, aranyos tanító bácsi volt, aki azt kérdezte, hogy hová való vagyok. S mondom: én hétfalusi. De jól beszéltem románul, mert, hát tudja a fene... Mondom, hogy hétfalusi vagyok. Igen? Hát tudod, hogy az én nagyapám is hétfalusi. Na, itt is összetalálkoztunk.

S akkor én úgy éreztem, hogy ha ez a tanító bácsi hétfalusi... én úgy véltem, hogy ő is innen származik ugye. Év végén hát én is jutalmas voltam, de én úgy éreztem, hogy én meg kell, hogy köszönjem, hogy engem tanított, és mennyi szépre, és milyen kedves volt hozzám...

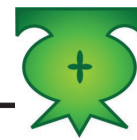
Hát én bebújtam a kamrába, édesanyámhoz. Mit csinálsz ott? Hol vagy, hol vagy? – kérdezte. Én meg szótlanul írtam egy verset románul. (Megvan az eredeti.) És mikor volt az évzáró, mondom a tanító bácsinak, hogy ezt a tanító bácsinak írtam. De ki segített neked? Senki, de én félve. Szóval kiment a színpadra, s ott egy rögtönzött színpad

az udvaron. Gyönyörű idő volt. És azt mondja: na, mostan bekonferálok, hogy most következik egy olyan vers, egy szavalt, amit egy első osztályos lány írt. Jaj, most elkezdtem reszketni, de azért bátran mondtam, és virágot is vittem, s átadtam és mondtam, hogy Isten éltesse, hogy sok diákot tanítson még! Hát ez volt az első versem.

A szomszédban volt egy Vulcean nevezetű család. Ott nagyon sok juh volt külön udvaron. És ott volt egy török fiú, olyan 9 – 10 éves korú. S ezt Ászánnak hívták, aki írástudatlan fiú volt. Hát én kaptam jutalomkönyvet... Én mutattam neki a könyvet, s ő azt mondta, hogy amikor kihajtuk a báránnyokat, gyere el és olvasd el nekem. S akkor keresztülmentünk a mezőn, s engem otthon kerestek, hogy hol lehetek, hol lehetek. Elmentem és Ászánnak olvastam a verseket, olvastam a meséket.

És akkor visszakerültünk – mondom – 1935-ben és az édesapám újból akarta a kemencét rendbetenni, ugye meg kellett csinálni a kemence alját, és elmentek egy fuvarossal, egy emberrel Szentpéterre földet, agyagot hozni.

(Folytatása a 4. oldalon.)

• Hlavathy Zsuzsanna

BARCASÁGI SÍKUPA BRASSÓPÓJÁNÁN A NEMZETKÖZI NŐNAPON

„Csatlakozz te is hozzánk március 8-án, győzd meg barátnőidet is, és ünnepeljük együtt rendhagyó módon a Nőnapot – fent a hegyen, a hóban, ahogy a legbátrabbak teszik!” – így szólta a szervezők (Barcasági Csángó Alapítvány és 4 Village Ski&Ride sí- és snowboard iskola) egyik felhívása a 4. Barcasági síkupa előtt. Természetesen nem csak a nőket, lányokat célozta a verseny, ám ha már éppen március 8-ra esett, kiemelten kerültek a figyelem középpontjába.

Mint minden évben, idén is minden szervező riadtan figyelte az egyre melegedő időjárást, a hóhelyzetet: vajon lesz-e síkupa? A hó azonban még kibírta, még ha a nap végére már igencsak olvadni kezdett. Sőt, a felvonó is korábban indult a verseny kedvéért, hogy a rekordszámú jelentkező időben indulhasson a megadott távon. Idén 136 gyerek és felnőtt mérettette meg magát a különböző korosztályi csoportokban, ötévestől a nyolcvan évesig, amatőr és profi kategóriában egyaránt. Bár verseny volt, díjazottakkal és díjakkal, mégis buliként, közösségi eseményként fogta fel a legtöbb résztvevő, olyan eseményként, amely ismét összekovácsolta Brassó és a megye sportkedvelő magyarságát.

A legkisebbeket természetesen már a részvételért is jutalmazták, így senki nem ment haza ajándék nélkül az Ecor KFT, a Paprika meg a Rosmarkt boltoknak köszönhetően, mert egy kis bátorítás és egy nagy adag édesség mindig

jól jön a nagy kalandok előtt és után.

Idén egy újabb versenyszám megszervezésére is futotta a szervezők erejéből, ugyanis még pénteken este a túrás kedvelőivel futottak neki a hegynek. Ez az esemény éppúgy szólta azoknak, akik évente egyszer – vagy inkább 10 évente – porolják le a túrás felszerelést, mint azoknak, akiknél egy hét sem telhet el túrázás nélkül. A sportszerűsége túlmenően itt is a közösségi élmény volt a legfontosabb. Ahogy a szervezők fogalmaztak: nem a versenyzés számított, hanem a társaság, a hangulat és a közös hegyhódítás. A kétnapos verseny után pedig a közös buli, hiszen a rengeteg munka után mindig jól jön egy kis lazítás.

*

Végül, de nem utolsó sorban, mindez nem jöhetett volna létre a támogatók nélkül. A szervezők nagy köszönettel tartoznak a partnereknek, akiknek adományai igazán emlékeztetessé tették a 4. Barcasági síkupát. Ők pedig név szerint: Winter Outlet, Suzuki Brasov, Arinervis, Ecor KFT, Rosmarkt, Imok, SERVE, Naturali, Hanga Décor, SIR Dental Clinic, PiSza Green, LittleExpert, Global Source, Bibas Group, Emma La Dolce - Brasov, Massimo - Brasov, Pilvax, Eggs Co. Bar, Pravalia Paprika, Székely Csürke, SubliMo Design, Beraria Mustatä, Double Rise Festival, Giró-Csabai Csilla és Kiss Csaba.

Köszönet a résztvevőknek, a partnereknek, támogatóknak és szervezőknek. Jövőre tehát 5. Barcasági síkupa!

HÉTFALU HONLAPJA
www.hetfalu.ro

• Veres Emese Gyöngyvér

GYÖRGY PAPP MARGIT EMLÉKEZETE

György Papp Margit emlékkiállítás. Fotó: Musát Arnold

Idén 100 éve, hogy megszületett Négyfalu ipar-, képző- és népművésze, illetve gyűjtője, aki élete jelentős részét a hétfalusi csángóság szolgálatába állította. E jeles évfordulóra emlékezve a Barcasági Csángó Alapítvány, valamint György Papp Margit családja emlékévet hirdetett, amelynek első állomása egy kamarakiállítás.

A brassói Redut Kulturális Központ vezetősége már a tavalyi Míves kiállítás után felajánlotta, hogy 2025 márciusa legyen a barcasági csángók hónapja. Miután a központ igazgatója, Adrian Vălulescu, valamint a központ hagyományokkal foglalkozó munkatársai megtekintették a készülő György Papp Margit-emlékház anyagát, eldől, hogy ebben a hónapban a tervezett kiállítást a 100 éve született György Papp Margitnak szenteljük. A kulturális központ színházterének előtere behatárolta némiképp a tárgyak kiállíthatóságát, de mindenképp azt mondhatjuk, hogy egy látványos kamarakiállítást sikerült György Papp Margit munkáiból létrehozni. A szervezők nem törekedtek teljességre, egy keresztmetszetre sem. A művek kiválasztásánál – legyen az festmény, grafika, falikárpit, viseletbe öltöztetett baba vagy éppen kerámia – a hely adottsága érvényesült, de a személyes preferencia is, hiszen a szervezők

közül mindenkinek akadt egy-egy kedvenc alkotása, amelyet a kiállításban szeretett volna látni.

A tárlat berendezésénél hathatós segítséget nyújtott a család, azaz György Papp Margit két leánya, Antónia és Gabriella, valamint az unokák, illetve Szűz Alex kiállításrendező. A grafikai arculatot Mancini néni unokájának, Tomos Kingának és Musát Arnoldnak köszönhetjük.

Március 4-én a megnyitóra népes közönség érkezett. A család és a szervezők mellett igen sokan voltak jelen Négyfaluból, akik György Papp Margitot még ismerték, tanulhattak tőle – például a csángó viseletet megvarrni. A jelenlévőket a Redut Kulturális Központ igazgatója, Adrian Vălulescu, az RMD SZ Brassó megyei elnöke, Kirsch Gábor, valamint a Barcasági Csángó Alapítvány elnöke, Hlavathy Zsuzsanna köszöntötte. Ezúttal is meghallgathattuk a Kéknefeljcs lányok hétfalusi népdalcsokrát.

A tárlat március 28-ig látható a Redut Kulturális Központ színháztermének előterében. Külön örömeinkre szolgál, hogy több Brassó megyei román tagozatos iskola diákcsoportja, illetve kézműves foglalkozásokon résztvevő megtekintette már a kiállítást Gabriela Bularca kézműves oktató, hagyományörző vezetésével.

KÉSZÜLT
A MAGYAR KÖRMÁNY
TÁMOGATÁSÁVAL

MINISZTERELNÖKSÉG
NEMZETPOLITIKAI ÁLLAMTITKÁRSÁG

BETHLEN GÁBOR
Alap

• DR. BENCZE MIHÁLY

KÉT ELFELEJTETT HÉTFALUSI KÖZMONDÁS

Hétfalugazdagnépköltészetésokan gyűjtötték, gondoljunk csak Vikár Bélára, Horger Antalra, Domokos Pál Péterre, Sipos Bellára, Kallós Zoltánra és Seres Andrásra. Népköltészetünk is tartalmazott gúnyolódó verseket és közmondásokat. A fenti gyűjtőknek sem sikerült mindent átmenteni számunkra, talán a szájhagyomány az időseknél még tartalmaz ismeretlen adatokat. Nemrég Tatrangon és Pürkerecen jártam, így tudtam két elfelejtett közmondást beazonosítani.

Az egyik közmondás: **Ártatlan, mint Balázs bá – csak egy kicsit zsíros a háta!** Ennek a története a következő. Tatrangon szalonnát lopott egy Balázs nevű szegény ember, de elkaptak. Mikor már minden nyilvánvaló volt, akkor is erőltette ártatlanságát, de megtalálták kabátja hátsó felén az árulkodó szalonnát. A tatrangi öregek, akkor használták ezt a közmondást, amikor valaki tagadta az elkövetett hibát.

A másik közmondás: **Pürkerecen is megfordul a koldus!** Ennek a története arra vezethető vissza, hogy Hétfalu falvainak láncolatát Pürkercec zárja, utána már a havasok következnek, gyakorlatilag nem megy tovább az út. Se a gazdag, se a szegény nem mehet

tovább.

Még egy érdekesség maradt fenn. Hétfalusiak bizonyos hirtelen történés esetén szeretik beszédjüket rövidíteni, összerántani. Íme egy eset. Egy kisgyereket apja átküldte a szomszéd Pista bácsihoz kérni egy kalapácsot. A gyerek észrevette az udvaron a házőrző kutyát, ami el volt engedve. Ijedtében, kiáltva megkérdezte:

– Pista bá! ...rap a ktya?

– ...ss az orrára – felelte az öreg.

Jó lenne, ha még odafigyelnénk időseinkre, hátha még előkerülnek értékes, közmondások, viccelődő beszédek, akár népdalok.

• SZERKESZTŐSÉG

HÉTFALUSI HÍREK

„A csángóknál az a szokás, írva szép a piros tojás.”

Tojásírás éjszakája Négyfaluban

Idén nagypénteken ismét tárt ajtókkal várják mindazokat, akik ismerkedni szeretnének a hagyományos hétfalusi tojásírás technikájával és annak különféle mintáival vagy közösségben szeretnének készülődni az ünnepre. A tanulás mellett ez az alkalom tökéletes lehetőség arra is, hogy rég látott ismerősökkel, barátokkal is találkozassunk.

A kellékeket (viasz, íróka, festék) a szervezők biztosítják, a résztvevőknek csak a tojás(oka)t kell hozniuk, amely lehet főtt vagy kifűjt. Az egykori hétfalusi csángó hagyományban csak főtt tojást írtak az asszonyok. A németországi hatás begyűrűzése óta azonban a kifűjt tojásokat dekorációs célra is használhatjuk, például tojásfa díszítésére. A locsolóknak azonban még mindig főtt tojás dukál.

A foglalkozás helyszíne idén is a

Barcasági Csángó Alapítvány (Négyfalu, Zajzoni út 13 szám) lesz, ára 30 lej (gyerekeknek 10 lej). Időpontja: 2025. április 18., a kezdés ideje 16 óra, a végét pedig az utolsó résztvevő tojásírásának befejezése határozza meg. Az eseményhez folyamatosan lehet csatlakozni, oktatást a rendezvény teljes tartama alatt biztosítunk.

Érdeklődni a 0746029114-es telefonszámon lehet.

• KOVÁCS LEHEL ISTVÁN

SZÜLŐ – GYERMEK – OSZTÁLYFŐNÖK HÉTVÉGÉK A ZRIK-BEN

Két egymást követő csodálatos hétvége a négyfalusi Zajzoni Rab István Középiskola 11. és 8. osztályos tanulói számára, aki osztályfőnökeik kíséretével, a szülőkkel karöltve csapatépítő, összerázó szellemben kiruccantak a természetbe.

A **11. osztály** (osztályfőnök Simon Enikő) 2025. március 7–9. között a Gyimesekben kirándult. A barackospataki (Hidegség) szálláshely élettel telt meg, bulitól volt hangos, s a dézsában is igencsak csobogott a meleg sós víz.

Ami a kirándulásokat látogatásokat illeti, igencsak gazdag volt a program: a borospataki skanzen, a jávárdi vízésés, az ezer éves határ és a kontumáci kápolna volt terítéken, de nem maradhatott ki a bobozás sem.

A szórakozás mellett egy szülőértekezlet is befért a programba, amelyen az osztály aktuális teendőit, feladatait beszélgették meg.

Rá két hétre, 2025. március 21–23. között a **8. osztály** közössége (osztályfőnök Gires Albert Ildikó) Vargyasra, a Székely Vendégházba kirándult.

Mivel nem ez volt az első alkalom, már szinte mindenki tudta a dolgát, el látta feladatkörét.

Volt előadás a csillagokról és a Föld történelmi korairól a tavaszi napéjgyenlőség kapcsán, csillagvizsgálás teleszkóppal, fürdőzés a medencében és a jakuzziban, sok-sok, foci és tollaslabda, de billiárd és pingpong is, kirándulás a közeli erdőben, szabadulós szoba, közös főzések és étkezések, éjszakában nyúló beszélgetések, horgászás, szép idő, minden, ami a jókedvet és a kapcsolódást segítette elő.

Itt sem maradt el a szülőértekezlet, amelyen a kicsengetést és az online napló bevezetését tárgyaltuk meg.

Köszönet Gires Albert Ildikó tanárnőnek a szervezésért, mindenért!

• HOCHBAUER GYULA (SZERK.)

AZ ÉLET ÉLMÉNY AKKOR IS, HA NEM MINDIG RÓZSÁS

(Folytatás az 1. oldalról.)

Mert csak az jó, valamilyen zsíros-ra-gacsos, erre a célra való. Ám annyira ki volt már vájva a hegy oldala, hogy az utolsó lapátnál 26 szekerényi föld zuhant az apámra és megölte. Biztos, hogy segítségért akart kiáltani, de már idő nem volt, mert a másik férfi a lónak a zaboláját rendezte, hogy induljanak haza.

Miután visszajöttünk a temetésről, akkor megint beültem a kamrába, úgy látszik nekem ilyen kamra-mániám volt, mert mindig szerettem egyedül lenni ilyenkor. S akkor ott írtam. Ezt az egész tragédiát leírtam versbe. S aztán így szaporodtak a versek. Hát van csekély 1500. Először románul írtam, s aztán, mikor már lehettem egy olyan harmadik-negyedik osztályos, mondtam a nagyapámnak, hogy nagytata...

Akkor kugliverseny volt, téli kugliverseny... s akkor nem úgy volt, mint most, hogy önműködően visszaugrik a teke, hanem itt állogatni kellett és visszadobni a golyót. Hát én még eléggé gyermek voltam ahhoz, hogy ilyesmivel foglalkozzam, de mondtam, hogy nagytata, nagyon megkérem, tessék megengedni, hogy én állítsam a tekéket. Minek, te... Hát miért? Hát ilyesmit, hogy lehet elképzelni? Nahát bizony miért kell neked a pénz? Mondtam, azért, hogy pénzre akarok szert tenni. Hát miért kell neked a pénz? Mondtam azért, mert én szégyellem, hogy édesanyám kell engem tanítson, mikor megyek vallásórára, mert én nem tudok magyarul. Olvasni és írni. Én így nem megyek akkor többet a tiszteletes úrhoz. Mert itt is tovább román iskolába jártam, s egész végig.

Nagyapám vett egy némát, egy kis hordót. Eltettem és azt mondta, hogy na, ebbe gyűjtöd a pénzt. Megvettem az ábécéskönyvet és utána a következőt, és szégyen-nemszégyen, én így tanultam meg magyarul. És ma írok magyarul verseket. Jó, hogy rengeteget olvastam, rengeteget tanultam, de mindig román kollégáim voltak, kolléganők, kollégák... És azt is elmondhatom, hogy román udvarlóim voltak, de mikor komolyra fordult, akkor mindig távoztam. Nem voltam én nemzetellenes, istenőrizz, de mindig arra gondoltam, hogy édesanyám azt mondta, hogy gyerekek, ahogy viselkedtek, úgy fogjátok hasznát venni az életben, és gondoljátok meg mindig, hogy mit cselekedtek, hol jártok, kivel jártok.

Mióta tetszik rajzolni, festeni?

Már akkor Konstancán is egy ilyen városi kiállításon az iskolák között ott is jutalmat kaptam. Miután édesapám

meghalt, és Bukarestbe elvitt édesanyámnak a húga és tovább jártam negyedik után Bukarestbe egész addig, amíg kiüttött a háború. Akkor édesanya hazahozott, ottan is országos harmadik díjat kaptam. Ez az egyik és a másik ott bent a szobában van. Akkor lehettem 11 éves. Hát a családban van egy kicsi ilyesmi is... Például édesapámnak a húga Amerikában (hát most már meghalt), ő is festőművésznő volt. Egy másik, Papp Hermina Budapesten, az is festőművésznő volt (ő is meghalt), akkor, most már ami a színpadot jelent, Stefan Andreinak a felesége első unokatestvérem, Viola (amit ő tagad) itt született, Szecseleben... soha még az ajtójukat sem nyitottam meg, hogy ne legyen én a bűnbak... Nem mentem soha hozzájuk...

Ha jól tudom, akkor Matisz-szal tetszett kapcsolatban lenni egy ideig... Hogy kezdődött?

Hát ez azután miután... Hát én 18 éves korban mentem először hozzá...

Miért?

Ha úgy látja, hogy... Hát odatett rajzolni... Én mindenképpen akartam, hogy valahogy fejlődjek tovább. Nekem hiányzott az iskola. Én nem tudtam megelégedni avval... s otthon sem értettek meg, még a testvéreim sem. Mindig gúnyolódtak velem, hogy én mit képzelek, hogy én ki vagyok... Ezáltal megbénultam lelkileg... Visszavonultam és csináltam.

Tetszett tőle biztatást kapni?

Jaj, ő volt az, aki azt mondta, ha nem fog bejutni, akkor is megérdemli, hogy menjen fel... Mikor meghallotta, hogy megszakítottam, eljöttek Lukács Irénke néniel hozzám, mert ő tartotta Irénke néni a művészettörténetet, és hogy összeszidott, hogy hányan nem áldoznak, hogy bejussanak, és én miért tettem ezt?

Akkor el tetszett végezni egy év főiskolát Kolozsváron?

Igen, igen. És tessék elképzelni, hogy egy nap egyszer ettem. A reggelit s a vacsorát a menzáról visszamondtam, s csak ebédet ettem, hogy pénzem legyen, hogy tudjak egy ecsetet, egy papírt, egy valamit venni. És soha nem mentem oda. A tanárok sem tudták, hogy ki vagyok, s én hogy küszködöm, hanem elmondták...

Volt ez a Sofi, Trofil Sofia, egy főpapnak a leánya volt Kisinóban. Akkor ők menekültek Bukarestbe s onnan Slatinara, és nagy nyomorúságban éltek. És ez a teremtés olyan mellettem volt! Szegényke 42 éves korában meghalt. De egy lángeszű nő volt. Én soha addig

fehér szalonnát, füstötlen szalonnát, nem ettem.

Mivel én voltam a legkisebb. S én nagyon mozgékony voltam úgy általában, s elneveztek Puricselnak. Még a tanárok is úgy szólítottak, hogy Purice.

És azt mondja, hogy nézd meg, hoztam neked valamit vacsorára. Hozott egy nagy fej fokhagymát, szalonnát, s én néztem, hogy jajistenem, hogy merjem én megenni ezt a nyers szalonnát. Úgy képzeltem, hogy ez egy elkészületlen valami. Na, de mikor nekifogtam... S hozott két zsemlet, s aztán kezdtem vacsorázni. Máskor meg, akkor nem voltak ilyen tasakok, ilyen plasztik tasakok, hanem vitt egy-egy rajzpapírt, vagy egy fehér papírt, s ha olyasmi volt, akkor abba csomagolta be. És hozta haza, még a túrós laskát is hazahozta, hogy egyem.

S miért tetszett abbahagyni az egyetem?

Jaj, én annyit sírtam ezért, hogy ne is mondjam...

Akkor mi történt?

Az, hogy az édesanyám állandóan írta a panaszos leveleket, hogy elszöktem hazulról, és hogy a családi felelősségtől akartam meglógni, hogy ne segítsem a családot. Nagyon sokat szenvedtem. Két hétig maradtam: a művészettörténetből, mert nagyon jó jegyem volt, nem akartam lerontani, s a marxizmus, amit hagytam, hogy ezt a két vizsgát majd leteszem. S akkor a tanárom azt mondta, hogy majd elküldi postán, mert nem tudták biztosan, hogy milyen dátumra fogják tenni. Tessék elképzelni, hogy az édesanyám megkapta, és mikor férjhez mentem, és szedtem ki a szekrényből a holmimat, a szekrény alatt kaptam meg az értesítést... Azért, mert mindent megcsináltam otthon s az egész családnak. S nem szégyelltem elmenni a mezőre s egy kosár pityókáért dolgozni gyermekként, kicsi gyermekként.

Nem sokan mondhatják el, hogy Matisz Teutschnak tanítványa volt. Milyen ember volt?

Őszinte, kemény ember volt, sokat követelt és megmondta az igazat. De nagy

segítségére volt az embernek, hogyha látta, hogy az ember igenis megérdemli, hogy vele foglalkozzon.

Akkor abbamaradt az egyetem. Mihez tetszett kezdeni utána?

Akkor én hazajöttem és elmentem a Tara Bârsa-nak voltak étellemezési üzletei többek közt, hát mikor én odamentem, öt volt csak, s az ötödik ott volt a Kolostor utcában a csekkel szembe, és Reisingerné volt a nagyfőnök, és ő is azt mondta, hogy Margit, maga milyen kár, hogy maga idejött és nem ment tovább.

S utána hogy alakult a Margit néni élete?

S azután visszajöttem és rögtön vissza is fogadtak. Közben, hát az én házasságom is regénybe illő volna, mert én a férjemet nem is ismertem, nem is tudtam, hogy hétfalusi-e vagy kicsoda-micsoda. Semmit sem tudtam róla. Hanem Bukarestbe akarták küldeni, ahol a pártnak volt valami üzlete. Különben hentes a szakmája és áruszakértő volt a cégnél, de én nem ismertem. El akarták küldeni Ceausescu műhelyébe. Hogy legyen ott főnök. Mit tudom én, mit akartak velem! És annak ellenére, hogy soha nem is beszélünk, azt állította, hogy a menyasszonya nem akar Bukarestbe menni. Kicsoda a menyasszonya? Hát Papp Margit. Egykettőre felhívnak az irodába, és ott azt mondja Farkas... Ott volt Victor Jinga orvos, és az, mikor meghallotta, azt mondta nekem, tu Margareta, dar tu numai un Stefan meriti? Mondom: Ce se-ntâmplă? Păi, uite, toată lumea spune că te măriti. Cine? Eu? Ori doritli să mă măritati? És akkor azt mondja nekem Farkas, hogy tudja meg, Margit, hogy ez nem gyermekjáték. El kell, hogy menjen a párthoz, és kell vállalja a felelősséget, hogy maga nem akar menni, mert a maga vőlegénye... emiatt nem akar menni. Hát ki a vőlegény? Elnevetem magam, és mondom, hogy én most már igazán úgy érzem, hogy férjhez akarnak adni. Mint a György István. Drága úristen, mint a György István. Visszamegyek a műhelybe, s a kollégám 56 évesen, Nemes Sándornak hívták...

(Folytatjuk.)